

Pohjoismaiset tutkijat koolla Bergenissä

Kymmenes pohjoismainen muuttoliikeseminaari pidettiin Bergenissä 30.8.–1.9. Järjestelyistä vastasi Senter for samfunnsforskning (SEFOS), joka on osa 50-vuotisjuhlaansa tänä vuonna viettävää Bergenin yliopistoa. Pohjoismaisia muuttoliikeseminaareja on järjestetty jo vuodesta 1969 lähtien keskimäärin joka kolmas vuosi. Tämänvuotisesta 87 osanottajan joukosta löytyi ainakin yksi, joka on ollut mukana jokaisessa niistä – tutkimusjohtaja *Jan Hjarnö* Sydjske Universitetscenteristä Tanskan Esbjergistä.

Vaikka pohjoismaiset muuttoliikeseminaarit alkoivatkin ensin lähinnä vain Suomi-Ruotsi -maaotteluina toisen seminaarikonkari *Tomas Hammarin* kertoman mukaan, ne ovat kuitenkin vuosien saatossa laajentaneet osallistujapohjaansa niin, että tällä hetkellä seminaarit muodostavat jo perustan alan pohjoismaiselle yhteistyölle. Tomas Hammar, joka on pitkän päivätyön tehnyt ja jo virallisesti eläkkeelle jäänyt professori Tukholman yliopiston maahanmuuttajatutkimuskeskus CEI-FO:sta (Center for Invandrarforskning), esitti puheenvuorossaan että muuttoliikkeiden ja etnisyyden tutkimuksen kenttä on uudistunut, että ihmisiä on vaihtunut ja että kehitystä on tapahtunut. Aluksi oltiin kiinnostuneita Pohjolan sisäisistä muuttovirroista, jotka olivatkin suuria 1960- ja -70 -luvulla Suomen ja Ruotsin välillä. Kyseisen ilmiön kanssa tekemisissä olleet viranomaiset kaipasivat tietoa ja perspektiiviä päätöksensä tueksi, ja niin seminaarit saivat alkunsa. Tällä hetkellä muuttovirrat tulevat Pohjolan ulkopuolelta, ja viranomaiset ovat kiinnostuneempia ”ulosulkemisesta”, maahanmuuton sääntelystä ja xenofobiasta kuin integraatiosta.

On siis huomattava että pohjoismaiset muuttoliikeseminaarit tarkoitettiin alun alkaenkin sekä tutkijoiden että viranomaisten yhteisiksi foorumeiksi, joissa tieteen tekijöillä ja

tutkimustulosten käyttäjillä on mahdollisuus kohdata toisensa. Hammar korosti kuitenkin loppupuheenvuorossaan, ettei tutkimus voi koskaan tarjota valmiita työkaluja suoraan päätöksentekoon.

Jan Hjarnö välitti kentän uudistumisesta epäsuorasti toisenlaisen kuvan. Hänen ongelmanaan olivat EU:n nuorten tutkijoiden liikkumiseen tarkoitettut määrärahat, joita ei haeta tarpeeksi – rahaa yksinkertaisesti jää. Jos ja kun nuoria tutkijoita alalle kaivataan, pitäisi kentällä pelaavien myös huomioida uudet tulokkaat, ottaa mukaan ja antaa tilaa. Uusilla tulokkailla ei välttämättä ole hyödyllistä suhdeverkostoa, mutta kylläkin uusia näkökulmia, joilla tutkimusta voidaan viedä eteenpäin. Ruotsalaistutkija *Åke Sander*, joka raportoi integraatiotyöryhmän työstä, esitti myös epäilynsä kentän uudistumisen suhteen hiukan kyyniseen sävyyn. Hänen mukaansa jo 15 vuotta sitten puhuttiin käsitteistä ”integraatio” ja ”etninen ryhmä” – miksi sitten vielä Bergenissä. Sanderin mielestä liika keskustelu johtaa vain hedelmättömään ”toisaalta–toisaalta” -loputulokseen.

Samoja asioita ja käsitteitä joudutaan määrittelemään seminaarista toiseen osittain uusiin osallistujaryhmien vuoksi, jotka eivät ole kyseistä keskustelua vielä käyneet. Tällä kertaa uutena osallistujaryhmänä olivat baltialaiset, joilla oli oma työryhmänsä. Viron, Liettuan ja Latvian IMER-tutkimus on vielä todella nuorta, ja työtä todella riittää (systemaattisen ja luotettavan tilastoinnin aikaansaaminen, suuret venäläisvähemmistöt, laittomat pakolaiset, länteen suuntautuva muuttopaine, jne) – baltialaisten rinnalla meidän suomalaisten tutkimus tuntuu melkein elintasomaiden ajanvietepuuhastelulta. Suurin kiitos baltialaisten mukaansaamisesta kuuluu ilmeisesti Väestöntutkimuslaitoksen johtajalle *Ismo Söderlingille*, joka kuuluu seminaarin nelihenkeeseen palkatta työskennelleeseen järjestelijäryhmään.

Seminaarin kielipolitiikka oli valitettavasti se, että jokainen saattoi valita käyttämänsä kielen ruotsin, norjan, tanskan ja englannin

joukosta. Tanskan ja norjan kohdalla moni suomalainenakin oli aika lailla ulkona, saati sitten baltialaiset, jotka ”eristettiin” luentosalissa omaan nurkkaansa ryhmätulkkauksen vuoksi. Varsinkin norjalaisten patrioottinen asenne kielikysymyksessä herätti monessa osanottajassa närää. Tosin yksi luennoista pidettiin myös tanskaksi.

Professori *Yngve Lithmann*, joka piti seminäärin pääluennon, on elävä esimerkki onnistuneesta pohjoismaisesta yhteistyöstä: Hänet on valittu Bergenin yliopistoon tänä vuonna perustetun erityisen IMER-koulutusohjelman johtajaksi. Lithmann jatkaa kuitenkin sivutoimimena professorina myös entisessä työpaikassaan CEIFO:ssa. Bergenin koulutusohjelma, jota rahoittaa Suomen Akatemiaa vastaava Norges Forskningsråd, tekee Bergenin yliopistosta Norjan IMER-tutkimuksen keskuspaikan. Koulutusohjelman tarkoituksena ei ole jakaa omia tutkintoja vaan antaa opetusta ja ohjausta eri tieteiden sisällä. Tomas Hammar oli ilmeisesti oikeassa todetessaan, että norjalaiset ja tanskalaiset yliopistot ovat ruotsalaisia ja suomalaisia yliopistoja myötämielisempiä monitieteellisyydelle. Lithmannin mielestä yleisessä maahanmuuttajia käsittelevässä yhteiskuntakeskustelussa tarvitaan tutkijoiden panosta: Tutkijat voivat antaa sille syvyyttä, tuoda siihen uusia näkökulmia ja osoittaa sille suunnan. Vaarana on vain se, että tutkimus tulee liian lähelle päivänpolitiikan myrskyjä ja menettää näin tieteellisen perspektiivinsä.

Tanskalaisen Aalborgin yliopistosta tulevan luennoitsijan *Hans Gullestrupin* mielestä etnisten ryhmien tutkimuksen tehtävä voidaan kiteyttää kolmeen kysymykseen:

- kuinka voimme kuvata ja ymmärtää eri väestöryhmien välisiä eroja ?
 - kuinka löydämme olennaisimmat erot ?
 - miten voimme muuttaa em. Tiedoilla nykyistä asiointilaa toivottuun suuntaan ?
- Metodityöryhmässä mietittiin laajemmin tutkijan etiikkaa ja tutkimusretoriikkaa. Ryhmässä todettiin, että tutkijan täytyy esittää kä-

sitteidensä ja ajatuksenkulkunsa taustalla olevat normatiiviset uskomukset ja arvot tarpeeksi selvästi. Informanttien tietosuojasta huolehtiminen pitäisi ryhmän mielestä olla myös selviö.

Hyvinvointityöryhmässä eniten keskustelua herätti oletetusti maahanmuuttajien marginalisoituminen työmarkkinoilla, joka nähtiin 1) kompetenssiongelmana sekä 2) etnisten ja kulttuuristen erojen, 3) diskriminoinnin ja rasismien sekä 4) hyvinvointikolonialismin seurauksena (= hyvinvointivaltio tekee maahanmuuttajista sosiaaliasiakkaita). Työryhmässä todettiin, että diskriminoinnin tutkimuksen informantteina pitäisi käyttää maahanmuuttajien sijasta diskriminoivia ”portinvartijoita”. Työryhmässä kyseltiin myös sanojen ”integraatio” ja ”diskriminointi” sisältöä: Onko integraatio tasa-arvoa vai monikulttuurisuutta? Entä onko diskriminointi marginalisoinnista vai ulossulkemista ?

Integraatio-työryhmässä puolestaan kyseltiin, onko niin, että mitä enemmän integraatiota, sitä enemmän rasismia ja sitä, parantaisivatko ns. etniset kiintiöt integraatiota vai eivät. Integraation todettiin joka tapauksessa olevan suhde, joka vaatii jotakin myös valtaenemmistöltä.

Politiikka-työryhmässä pohdittiin kansalaisuuden käsitettä. Muuttoliikkeet ja EU ovat vaikeuttaneet kansalaisuuden määrittelyä: Perinteinen tiukka yhteiskuntapyramidi ei enää päde kuin ehkä vain toiselta sivultaan varsinkin yhteiskunnan alaluokkien osalta. Professori Martin Scheinin Helsingin yliopistosta esitti luennossaan, että valtiot välttävät laajojen vähemmistöoikeuksien myöntämistä separatistien pelon vuoksi.

Käiken kaikkiaan voidaan väittää, että pohjoismaainen IMER-tutkimus on jo vakiintunut tutkimuskenttä ainakin sisäisesti. Tämä tuli ilmi siinä kovassa kritiikissä, jota norjalaisen filosofi Nina Karin Monsenin luento ja varsinkin hänen siinä esittämänsä ”massa”-käsite osallistujajoukossa herätti. IMER-tutkimuksessa tietyt tieteenalat ovat vakinaistaneet tie-

tyt käsitteet, jolloin tavanomaisten IMER-tieteiden ulkopuolelta tulevien omat käsitteet ja argumentointitapa koetaan lähes provokaationa. Ettei pohjoismaisesta IMER-tutkimuksesta vain löytyisi jo oma ”establishment”...

Seuraava pohjoismainen muuttoliikeseminaari pidetään Ruotsissa vuonna 1999. Tomas Hammar esitti systemaattista yhteydenpitoa seminaarien väliajoiksikin esimerkiksi sähköpostin muodossa. Verkostoitumista on esitetty useaan otteeseen ennenkin – nähtäväksi jää miten asian käy.

Kaisa Kilpeläinen

Tutkijat rajaseudulla

Sain tilaisuuden osallistua kesäkuun lopulla Sønderborgissa, Etelä-Tanskassa järjestettyyn ”Racism and Antiracism in Europe” -konferenssiin. Tapaamisen tarkoituksena oli paitsi herättää virikkeitä uusista tutkimusaiheista myös luoda yhteyksiä tutkijoiden välille. Konferenssin järjestivät ansiokkaasti Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung ja Danish Centre for Migration and Ethnic Studies.

Luennoilla käytiin läpi aihetta monipuolisesti. BIVS:n johtaja *Jochen Blaschke* toi esiin mielenkiintoisen näkökulman rasismista, joka on hänen mukaansa poliitikkojen vallankäytön väline. Tähän *Michael Banton* antoiikin hyvän kommentin omassa esityksessään, sillä poliitikkojen on helpointa syyttää ääriryhmiä (ja siten osoittaa tekevänsä jotakin). *Michel Wieviorka* painotti kansallisten etujen tasapainon tärkeyttä taistelussa rasismia vastaan. Tämä korostaisi siis mielestäni valtion hyvinvoinnin merkitystä. Nyt tullaankin ikuisuus-kysymykseen, joka Ranskassa on ongelma; koska talous on globaalista, ihmisvirrat liikku-

vat, mutta kulttuurin ja valtion suhde on osalle kansasta epäselvä.

Luennot tasapainoilivat teorian ja käytännön välillä, mutta pääpaino keskittyi rasismin merkityksen selventämiseen. DAMESin *Jan Hjarnon* mielestä pitäisi ryhtyä käyttämään yhä enemmän positiivista termiä etninen tasa-arvo. Naistutkimus jäi kokonaan huomiotta. Lisäksi konferenssista puuttui asenneperspektiivi, vaikka luulisi, että lainsäädännössä ym. viranomaistoiminnassa on ainakin osaksi lähettävä liikkeelle ihmisten ajattelusta. Virallisissa puheenvuoroissa liikuttiinkin pitkälti institutionaalisella tasolla.

Mielipiteiden vaihto jäi lähinnä vapaamuotoisten mutta todella mielenkiintoisten käytäväkeskustelujen varaan, koska työryhmätyöskentely kesti kokonaisuudessaan vain pari tuntia. Ryhmien istunnoissa käsiteltiin Euroopan maiden rasistisia ilmiöitä. Suomi asetettiin ehkä oikeutetusti Pohjoismaiden ryhmässä ilmiöiden seurannan ja viranomaistoiminnan puitteissa alimpaan kastiin.

Konferenssista puuttui monta pitkän linjan tutkijaa, joilla on jo vakiintuneet verkostonsa. Valitettavasti nuoremmilta jäi käyttämättä ainutlaatuinen tilaisuus tavata heitä. Berliner Institutin *Andreas Germershausen* kertoi, että EU on viime aikoina tukenut vahvasti nuorten tutkijoiden osallistumista alan konferensseihin. Tämän huomasin itsekkin, koska minulle myönnettiin kahdessa päivässä EC grant, joka kattoi kaikki kulut. Loppupuheenvuorossaan Jochen Blaschke totesikin, että etnisyyden tutkimukseen on jatkuvasti tulossa uusia tutkijoita, joiden aiheiden päällekkäisyydet ovat omiaan nostamaan tutkimuksen tasoa.

Konferenssin järjestämipaikkana Sandbjergin linna oli oivallinen, koska koko reilu 50-henkinen ryhmä pysyi koko ajan hyvin yhdessä. Paikkakunnalla pystyi myös aistimaan historian havinaa, koska linnan alueella on taisteltu aikoinaan vuonna 1864 Slesvigin omistuksesta.

Timo Jaakkola

Amerikansuomalaiset juhlivat

Amerikansuomalaisilla oli elokuussa peräjälkeen kaksi merkittävää tapahtumaa: *Suomi Collegen* 100-vuotisjuhlat ja vuotuinen *Finn-Fest*-festivaali, järjestyksessään jo 14. Siirtolaisuusinstituutin edustajina niihin osallistuvat *Jouni Korkiasaari* ja *Juha Niemelä*. Matkaseurana heillä oli laaja suomalaisten korkeakoulujen delegaatio esittelemässä opiskelumahdollisuuksia Suomessa ja tunnustelemassa yhteistyömahdollisuuksia Suomi Collegen ja muiden amerikkalaisten oppilaitosten kanssa.

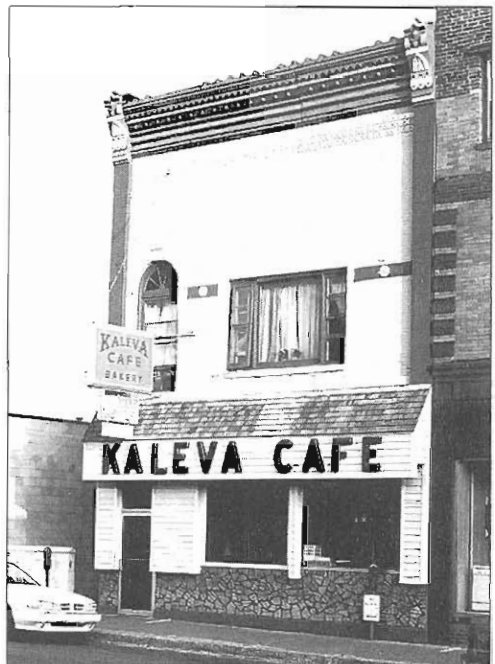
Ainoa edelleen toiminnassa oleva suomalaisten siirtolaisten Pohjois-Amerikassa perustama oppilaitos, Suomi College eli Suomi Opisto sijaitsee Hancockissa, pienessä ylä-Michiganin pikkukaupungissa, Suurten Järvi- en keskeisellä ”suomalaisuudulla”. Tämä alun perin lähinnä kirkollisista tarpeista syntynyt opinahjo on vuosien kuluessa muuttunut tavalliseksi amerikkalaiseksi collegeksi, jonka oppilaista vain osalla on enää juuret Suomessa. Suomalaisuus näkyy silti edelleen vahvasti sen toiminnassa. Opiston yhteyteen vuonna 1990 valmistuneessa perinnekeskuksessa, Finnish-American Heritage Centerissä toimii mm galleria, arkisto – Finnish-American Historical Archives – ja nyt juhlavuoden kunniaksi avattu sukututkimuskeskus, Family History Research Center (lisätietoja Suomi Collegen toiminnasta saa mm. internetin kautta osoitteesta www.suomi.edu).

Suomi Collegen juhlavastaanotolla Jouni Korkiasaari lausui Siirtolaisuusintituutin tervehdyssanat ja luovutti opiston johtajalle Siirtolaisuusintituutin pienoislipun. Juha Niemelä toi omassa puheenvuorossaan esille Suomi Collegen arkiston monipuolisuuden ja sen laajat käyttömahdollisuudet eri alojen tutkijoille. Samalla hän korosti jatkuvan aineistonkeruun tärkeyttä ja aktiivisuuden lisäämistä tällä alueella, koska ensimmäisen polven siirtolaisten

määrä on nopeasti ehtymässä eikä jälkipolvi useinkaan ymmärrä heidän jättämänsä perinnön merkitystä.

Suomalaisista sukujuuristaan kiinnostuneiden palvelemiseksi matkalaisilla oli mukanaan instituutin siirtolaisrekisteri. Perinnekokeskuksen tiloissa kahteen tietokoneeseen asennetusta rekisteristä kyseltiinkin tietoja innokkaasti. Siirtolaisrekisteri oli myös paikallistelevision uutisten yhtenä aiheena. Rekisteripalvelun ohessa Juha Niemelä tutustui perinnekeskukseen arkistoon ja keräsi laulumateriaalia meneillään olevaa amerikansuomalaista musiikkia koskevaa tutkimustaan varten.

Juhlallisuuksien ja työn ohessa matkalaisilla oli myös jonkin verran aikaa tutustua ympäristöön ja paikalliseen elämään. Erityistä huomiota herätti voimakas suomalaisuuden näkyminen Hancockin ilmeessä, mm. pääkadun katukilvet olivat sekä suomeksi että englanniksi. Erikoinen näky olivat myös 50 metrin välein pääkadun varrella rinnan tähtilipun

Suomalaisuus näkyy monin tavoin Hancockin katukuvassa. Kuva: Jouni Korkiasaari.

Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisrekisteripalvelu oli valtava menestys FinnFest '96 -tapahtumassa. Rekisteristä tietoja kysyneiden määrä ylitti kaikki odotukset. Kuvassa keskellä *Juha Niemelä* etsimässä tietoja juuristaan kiinnostuneelle amerikansuomalaiselle. Taustalla Suomen korkeakouludelegaatioon kuulunut *Eila Hirvonen* Tampreen teknillisestä korkeakoulusta. Kuva: Jouni Korkiasaari.

kanssa pysyvästi hulmuavat siniristiliput. Monien kauppojen, yritysten ja asuintalojen nimikylteistä näkyi edelleen niiden suomalainen alkuperä. Kaupungin keskustassa oli mm. suomalaista alkuperää oleva Kaleva-kahvila.

Matkan toisena kohteena oli amerikansuomalaisen suurtapahtuma FinnFest '96. Juhla-kaupunkiin Marquetteen saavuttaessa pistivät ensimmäisenä silmään kaikkialla kaupungilla näkyvät sinivalkeiset tuolit, joita alueen suomalaiset olivat maallaneet tapahtuman kunniaksi ja väsyneiden kävelijöiden levähdyttämiseksi. Myöhemmin ilmeni, että niitä oli kaikkiaan 1377 kappaletta. Juhlan avajaisissa puhuivat mm. arkkipiispa *John Vikström* ja eduskunnan puhemies *Riitta Uosukainen*. Tervetuliaisuksen piti paikkakunnan tunnettu hahmo, radio- ja tv-toimittaja *Carl Pellonpää*.

FinnFest '96 veti amerikansuomalaisia yhteen lähes koko mantereelta Kanadaa myöten.

Yhdysvaltain osavaltioista vain Mississippin suomalaiset eivät olleet paikalla. Luentoja ja esitelmää oli viiden päivän aikana lähes kaksisataa ja niiden päälle lukuisia musiikki- ym. tapahtumia sekä amerikansuomalaisin että suomalaisin voimin. Väkeä juhlilla arvioitiin käyneen yli 15 000. Paikalla oli monia luennoitsijoita Suomesta, mm. Turun yliopistosta amerikansiirtolaisuuden pätevimpään tutkijakaartiin kuuluvat *Keijo Virtanen*, *Reino Kero* ja *Auvo Kostiaainen*.

Siirtolaisrekisterin palveluja tarjottiin myös FinnFestin kävijöille. Kysyntä ylitti kaikki ennakkolaskelmat. Tulijoita oli kaikkina päivinä monin verroin enemmän kuin pystyttiin ottamaan vastaan. Palvelematta jääneille annettiin kuitenkin rekisterin yhteydenotto-lomake ja ohjeita siitä miten ottaa suoraan yhteyttä Siirtolaisuusinstituuttiin.

Rekisterityön ohella Jouni Korkiasaari piti kaksi luentoa aiheesta "The Finnish Worldwide Diaspora". Juha Niemelä puolestaan esiintyi yhdessä *Oren Tikkasen*, *Paul Niemistön* ja *Antti Hosiojan* kanssa paneelissa, joka käsitteli amerikansuomalaista musiikkia. Lisäksi hän piti Antti Hosiojan kanssa yhteisen luennon vanhasta suomalaisesta ja amerikansuomalaisesta musiikista. Tämän ohella hän seurasi eri musiikki-tapahtumia ja loi uusia yhteyksiä amerikansuomalaisiin laulajiin ja soittajiin.

Huomiona onnistuneelta matkalta voidaan todeta, että instituutin siirtolaisrekisterin vieminen tuleville FinnFest-juhlille laajennetuin voimin on erittäin tärkeää. Amerikansuomalaisilla on tarve löytää tietoa sukujuuristaan ja FinnFest on oikea paikka tarjota heille siinä apua rekisteripalvelun muodossa. On vain oltava valmiit vastaamaan siihen valtavaan kysynnän määrään, joka jo nyt juhlilla ilmeni. Tiedon levitessä tiedustelujen määrä todennäköisesti vain entisestään kasvaa.

Jouni Korkiasaari ja Juha Niemelä